

BATI CEPHESİNDE TÜRK ORDUSUNUN KARARGÂH MERKEZLERİ (1920-1923)

Güzin ÇAYKIRAN*

Özet

9 Kasım 1920’de düzenli Türk ordusu kurulduktan sonra Batı Anadolu’da Millî Mücadele’yi, Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Batı Cephesi Komutanlığı yürütmüştür. Batı Cephesi Komutanlığı kurulduktan sonra Ankara’da önce Genelkurmay Başkanlığı Karargâhı ve 5 Ağustos 1921’de de Başkomutanlık Kanunu ile de Başkomutanlık Karargâhı kurulmuştur. Nitekim bundan sonra Türk ordusu, daha teşkilatlı bir şekilde muharebeleri gerçekleştirmiştir. Türk ordusunun ana karargâhları (Genelkurmay Başkanlığı Karargâhı ve Başkomutanlık Karargâhı), Türk İstiklal Harbi’nde Batı Cephesi Karargâhı ile birlikte hareket etmiştir. Bundan dolayı bu çalışmada Batı Cephesi karargâhı örneklem olarak seçilmiştir. Batı Cephesi Komutanlığı 24 Haziran 1920’de kurulduktan sonra tespit edilebildiği kadarıyla 30 farklı merkezde karargâhını kurmuştur. Ve bu merkezlerden Batı Cephesi’ndeki muharebeleri komuta etmiş, muharebe koşullarına göre de sık sık karargâh merkezini değiştirmek zorunda kalmıştır. Konuşlandığı merkezler de ise ulaşım kolaylığı, ikmal merkezlerine yakınlığı dikkate alınmıştır. Nitekim Türk ordusunun komuta kademesi kuvvetlendikçe Batı Cephesi’nde Yunanlara karşı muharebeler de başarı ile yürütülmüştür. Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruz’u bunun bir sonucu olarak değerlendirmek mümkündür. Çalışmanın amacı, Batı Cephesi’nde yürütülen muharebelerde Türk ordusunun karargâh merkezlerini ortaya koymaktır. Böylece Milli Mücadele’de Türk ordusunun teşkilatlı bir hale gelmiş olmasının, başarıyı nasıl etkilediği daha iyi anlaşılacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca çalışmada Batı Cephesi karargâh merkezleri kronolojik olarak sunulacak ve harita üzerinde 30 merkez işaretlenerek belirtilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi Komutanlığı, Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Polatlı, Akşehir, Kocatepe.

* Doç. Dr., Milli Savunma Bakanlığı, guzincaykiran@gmail.com

MILITARY HEADQUARTERS OF THE TURKISH ARMY ON THE WESTERN FRONT (1920-1923)

Abstract

After the foundation of the regular Turkish army on November 9, 1920, the National Struggle in Western Anatolia was led by the Western Front Command on behalf of the Grand National Assembly of Turkey. After the establishment of the Western Front Command, the Headquarters of the General Staff was first established in Ankara, and the Headquarters of the Commander-in-Chief was founded with the Commander-in-Chief Law on August 5, 1921. Thus, from then on, the Turkish army fought battles in a more organized manner. The main headquarters of the Turkish army (General Staff Headquarters and Commander-in-Chief Headquarters) operated together with the Western Front Headquarters in the Turkish War of Independence. Therefore, the Western Front Headquarters was purposely chosen as the sample in this study. After the Western Front Command was founded on June 24, 1920, it established its headquarters in 30 different centers in so far as it can be determined. And it commanded the battles on the Western Front from these centers and had to frequently switch its headquarters according to the conditions of the battle. In the centers where it was deployed, ease of transportation and nearness to supply centers were taken into consideration. Hence, as the command cadre of the Turkish army consolidated, the battles against the Greeks on the Western Front were successfully managed. It is possible to evaluate the Battle of Sakarya and the Great Offensive as a result of this. This study aims to introduce the headquarters centers of the Turkish army during the battles fought on the Western Front. Thus, it is assumed that it will be better understood how the fact that the Turkish army became organized in the War of Independence affected its success. In addition, in the study, the headquarters centers of the Western Front will be presented chronologically and 30 centers will be marked on the map.

Keywords: Turkish War of Independence, Western Front Command, Commander-in-Chief Mustafa Kemal Pasha, Polatlı, Akşehir, Kocatepe.

GİRİŞ

15 Mayıs 1919'da İzmir işgal edildiği zaman Yunanlara karşı 61'nci Tümen, 23'üncü ve 57'nci Piyade Tümenleri mücadele etmiştir. Batı Anadolu Cephesi, İzmir kuzey (61'inci Tümen), İzmir doğu (23'üncü Tümen) ve İzmir güney (57'nci Tümen) cephelerine bölünerek tümenlerin sorumluluğuna verilmiş ve bölgedeki Kuvayimillî'ye de tümenlerin emri altına girmişti.¹ Anadolu'nun işgal süreci devam ederken Mustafa Kemal Paşa (Mareşal Atatürk), 9'uncu Ordu Kıtaatı Müfettişi olarak 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde halkı işgallere karşı örgütlemiş ve 27 Aralık 1919'da Sivas'tan Ankara'ya dönmüştür. Bundan sonra ise Millî Mücadele örgütlü bir yapıya bürünecek ve 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi açılacaktır.² Büyük Millet Meclisi açıldıktan sonra 2 Mayıs 1920'de Bakanlar Kurulu (Heyet-i Vekiliye) oluşturulmuş ve bu kurulun bir parçası olarak da Milli Savunma Bakanlığı (Müdafaa-i Milliye Vekâleti) teşkil edilmiştir. Daha sonra kurulacak olan Başkomutanlık ise bu iki kurum arasında koordinasyon vazifesi görecektir.³

22 Haziran 1920'de ise Yunan kuvvetleri, Batı Anadolu'da Miln (Milne) Hattı'nı⁴ geçerek taarruza başlamıştır. Taarruzla Yunan kuvvetleri, Temmuz ortalarına doğru Bursa doğusunda Kestel, merkezde Demirci-Elvanlar, güneyde ise Buldan ve Burhaniye hattına kadar ilerlemişlerdi.

¹ Tefvik Ercan, *Türk İstiklal Harbi; Batı Cephesi, Sivas Kongresi ve Heyet-i Temsiliye Devri İstanbul'un İtilâf Devletleri Tarafından Resmen İşgali Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Kurulması Batı Anadolu ve Trakya Cephelerinde Yunan İleri Harekâtı (4 Eylül 1919-9 Kasım 1920)*, C 2, Ks. 2, 3. Baskı, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999, s.242-243.

² Atatürk'ün Ankara'ya gelişi ve Meclis'in açılışı için bakınız: Azmi Süslü, "Mustafa Kemal'in Anadolu'ya Gelişi ve Ankara'nın Millî Mücadele'deki Yeri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C 10, S 29, (Temmuz 1994), ss.511-525.

³ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 1, C 1, Onuncu İctima, 3.5.1336, Üçüncü Celse, s.198; Cevdet Timur, Rauf Atakan, Alişan Berktaş ve Veli Ertekin, *Türk İstiklal Harbi; İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923)*, C 7, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1975, s.226; *Türk Ordusu*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1999, s.347; *Osmanlı Ordu Teşkilatı*, Milli Savunma Bakanlığı, Ankara, 1999, s.88; *Cumhuriyetimizin 75. Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri*, Yay.Haz. Cemalettin Taşkıran, Haldun Ülgenalp, Suna Ertekin, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1998, s.40; *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, S 127, (Haziran 2011), s. 8'de 4'üncü dipnot; Ercan, *age.*, s.213.

⁴ Milne Hattı: Ayvalık'ın yedi mil kuzey doğusundaki Osmanlı'daki sırta deniz kıyısında bir noktadan başlamak suretiyle Hacı Osman-Yaylacık dağı-Madra dağı-Kestane dağı-Akmaz dağı doruğu-Döşeme köyü-Ürgüt deresiyle Menteşe deresi arasındaki sırtlar-Bakırçay ile Cumalı deresinin birleşme noktası-Tuğlacık batısı-Sarıtaş dorukları-Özpekkaya-Karasilli-Yenice-Tepecik Tatarköy-Yeni çiftlik-Papazlı-Belen dağı güneydoğusu-Kestelli-Yarışlı-Sart-Bucak-Çaylı-Bademiye üzerinden İzmir sancağı güney sınırına kadar giden bir hattır. Ercan, *age.*, s.156.

Nitekim 15 Mayıs 1919'dan beri işgal edilen 14.000 km² lik alan 54.000 km²'ye kadar çıkmıştı.⁵

Yunan işgaliyle birlikte Batı Anadolu'da *komuta düzeni sağlama* ihtiyacı ortaya çıkmış ve 24/25 Haziran 1920'de Batı Cephesi⁶ Komutanlığı kurulmuştur. Komutanlığına 20'nci Kolordu Komutanı ve Batı Anadolu Kuvayımillîye Genel Komutanı⁷ Ali Fuat (Korgeneral Cebesoy) Paşa atanmıştır.⁸ Dolayısıyla bu tarihten sonra Batı Anadolu'da artık muharebeleri bilfiil yönetecek olan ordu yetkisinde bir komutanlık kurulmuştur. Bu komutanlığın ilk karargâhı ise Eskişehir'de 20'nci Kolordu karargâhıdır.⁹ 8 Kasım 1920'ye kadar Batı Anadolu'daki muharebeler söz konusu askerî teşkilat komutasında yürütülmüştür. Ancak bu birliklerle Yunan kuvvetlerine karşı kati bir netice alınamayacağı da ortaya çıkmıştır. Özellikle 24 Ekim 1920 tarihinde gerçekleşen Gediz Taarruzu'ndaki başarısızlık düzenli bir ordu yani millî ordu teşkilatına duyulan ihtiyacı daha da artırmıştı. Bu kapsamda 9 Kasım 1920 tarihinden itibaren Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa düzenli bir askerî teşkilatın gerekliliğine inanarak çalışmalara başlamıştır. Mustafa Kemal Paşa düzenli Türk ordusunun kuruluşuna dair ihtiyacı, Nutuk'ta şöyle ifade etmiştir:

“Efendiler, 8 Kasım 1920'de Fuat Paşa Ankara'ya geldi. Karşılama için bizzat istasyonda bulunuyordum. Paşa'yı omuzunda bir filinta olduğu halde Kuvayımillîye kıyafetinde gördüm. Batı Cephesi Komutanına bu kıyafeti benimseten düşünce ve zihniyet akımının bütün Batı Cephesi üzerinde ne kadar etkili olduğunu anlamak için artık tereddüde yer kalmamıştı... Süratle düzenli ordu ve süvari birlikleri meydana getirilecekti. Böylece 1920 yılı Kasım'ının sekizinci günü

⁵ Ercan, *age.*, s.385.

⁶ Batı Cephesi, Türk ordusu için yoğunluk kazanacak harekât ve muharebeler yönünden nasıl bir sıklet merkezi bölgesi oluşturmuşsa Kuvayımillîye için de yurdun çeşitli yerlerinde başlatılan mücadelenin ağırlık noktasını teşkil etmiştir. Şükrü Erkal, **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Dönemi 23 Nisan 1920-29 Ekim 1923**, C 4, Ks. 1, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1984, s.94.

⁷ Sivas Kongresi'nin yapıldığı sırada millî kuvvetlerin, tek bir emir ve komuta altında sevk ve idare edilmesi kararı alınmış ve Ali Fuat Paşa, 9 Eylül 1919'da Garbi Anadolu Umum Kuvayımillîye Kumandanlığına tayin edilmiştir. **Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri Bugünkü Dille**, Yay.Haz. A. Sevim, İ. Öztoprak ve M.A.Tural, ATAM Yay., Ankara, 2006, s.70.

⁸ **Harp Tarihi Vesikaları Dergisi**, S 52, (Haziran 1965), Vesika no. 1189.

⁹ Ercan, *age.*, s.282.

düzensiz teşkilat fikri ve siyasetini yıkma kararı, faaliyet ve uygulama alanına konulmuş oldu”.¹⁰

Düzenli ordunun yani millî ordunun teşkilatlanmaya başlamasıyla birlikte Batı Cephesi Komutanlığında değişiklik yapılmış; 10 Kasım 1920’de cephe komutanlığına Albay İsmet (Orgeneral İnönü) Paşa getirilmiş¹¹ ve bundan sonra Türk ordusunun sevk ve idare merkezi Batı Cephesi Komutanlığı Karargâhı olmuştur. Peki karargâh nedir? Karargâh; komutan veya amirlere kıta veya kurumların sevk ve idaresinde yardımcı olan personel topluluğudur. Bu personel topluluğu, komutanın doğru bir karara ulaşması için vazifenin yapılmasına tesir eden bütün faktörlerin mantıki bir şekilde inceleyerek durum muhakemesi yapmaktadır.¹² Bu tanımlamadan yola çıkarak Türk İstiklal Harbi’nde Türk ordusu karargâhının da¹³, bağlı birliklerini (ana ast ve kıtaları) mevcut koşullar içerisinde doğru kararlarla sevk ve idare eden bir görev üstlendiği anlaşılmaktadır.

Çalışmada düzenli Türk ordusunun kurulmasından sonra ordunun hangi karargâh merkezlerinden Batı Cephesi’ndeki muharebeleri sevk ve idare ettiği anlatılacaktır. Buradaki amaç, kısa aralıklarla karargâh yerlerinin harp koşullarına göre nasıl değiştiği ve bu değişim sırasında (coğrafi konum, ulaşım vs.) göz önünde bulundurulmuş faktörlere dikkat çekmektir. Böylece Millî Mücadele’yi başarıya götüren ordunun ana unsuru olan karargâhın üstlendiği sorumluluğun daha iyi anlaşılacağı değerlendirilmektedir. Çalışmanın ana kaynaklarını askerî alanda yapılmış çalışmalar oluşturmaktadır. Özellikle Askerî Tarih Belgeleri Dergisi (Harp Tarihi Vesikaları Dergisi) ile Millî Savunma Bakanlığının Türk İstiklal Harbi Serisi’ndeki çalışmalardan yararlanılmıştır. Neticede bütün veriler derlenip incelendikten sonra metin kaleme alınmıştır. Ayrıca çalışmada Batı Cephesi Karargâhının kurulduğu merkezler kronolojik olarak tablo şeklinde sunulmuş ve bu merkezler, harita üzerinde de işaretlenerek Ek-2’de’de gösterilmiştir.

¹⁰ Kemal Atatürk, **Nutuk**, Yay.Haz. Z. Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2002, s.344.

¹¹ **Harp Tarihi Vesikaları Dergisi**, S 50, (Aralık 1964), Vesika no. 1168.

¹² https://mersin1.gnkur.tsk/Mus_As_Ter_Szlk/default.aspx, Erişim Tarihi: 27.02.2023.

¹³ Türk İstiklal Harbi’nde başlangıçta sırasıyla Batı Cephesi Komutanlığı, Genelkurmay Başkanlığı ve sonra Başkomutanlık makamının ana karargâh olarak görev yaptığı görülmektedir.

Batı Cephesi'nde Türk Ordusunun Karargâh Merkezleri

Türk ordusu, 9 Kasım 1920'den sonra teşkilatlanmaya başlamış ve bu minvalde Batı Cephesi'nde bulunan Kuzey ve Güney Cephesi Komutanlıkları yeniden düzenlenerek Kuzey Cephesi Komutanlığı, Batı Cephesi Komutanlığı adını almıştır. Batı Cephesi Komutanlığına Albay İsmet Bey¹⁴, Kurmay Başkanlığına ise Binbaşı Muzaffer (Orgeneral Ergüder) Bey atanmıştır. Komutanlığın karargâhı ise Eskişehir'dedir. Komutanlık; 24'üncü Tümen, Ertuğrul Grubundan (11'inci ve 61'inci Tümen)¹⁵ ve 1'inci Kuvve-i Seyyare'den teşkil edilmiştir. Cephe Komutanlığı karargâhına doğrudan bağlı birlikler ise Gökbayrak Taburu, 24'üncü Tümen ve 11'inci Tümen idi. Bu birlikler, emirleri doğrudan Batı Cephesi Karargâh Komutanlığından alıyorlardı. Güney Cephesi Komutanlığına ise Albay İbrahim Refet (Tümgeneral Bele) Bey, Kurmay Başkanlığına Binbaşı Ahmet Zeki (Tümgeneral Soydemir) Bey atanmıştır. Cephenin karargâhı Konya'dadır. Güney Cephesi Komutanlığı; 12'nci Kolordu (23'üncü, 57'nci ve Mürettep Tümenler), 41'inci Tümen ve 7'nci Atlı Piyade Tümeninden oluşmaktaydı. Cephe Komutanlığına doğrudan bağlı birlikler ise 2'nci Numune Piyade Alayı, 189'uncu Piyade Alayı, Hafif Topçu Taburu, bağımsız üç batarya, uçak bölüğü, inşaat taburu, sanayi takımı, ekmekçi taburu ve bir deve kolu idi.¹⁶ Görüldüğü üzere lojistik teşkilleri, Güney Cephesi Komutanlığına verilmiştir.¹⁷ Bu durum üzerinde Konya'nın coğrafi konumu ve demiryoluna sahip olmasının etkisinin büyük olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Batı Cephesi Karargâh merkezi olan Eskişehir'in de karargâh olarak belirlenmesinde aynı faktörlerin göz önünde bulundurulduğu dikkat çekmektedir. Bu faktörlerin etkisiyle Ankara Hükümeti ile irtibat daha kolay sağlanmıştır. Ayrıca Konya ve Eskişehir'in konumu dikkate alındığında Ankara'yı diğer bir deyişle Büyük Millet Meclisi'ni koruyan bir siper görevi gördükleri de düşünülebilir.

¹⁴ İsmet İnönü, **Hatıralar**, Yay. Haz. Sabahattin Selek, Bilgi Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1985, s. 214.

¹⁵ Ertuğrul Grubu: 61'inci Tümen Komutanı Kazım Özalp komutası altında karargâhı Bilecik'te bulunan Eskişehir ve çevresinden gelen halk ve 11'inci Tümen'den oluşturulmuş olan birliktir. İzzettin Çalışlar, **Gediz, Kütahya ve İkinci İnönü Muharebelerinde 61 nci Tümen**, Yay.Haz. Z. Türkmen, N. Arslan ve E. Çelik, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 2006, s. 2

¹⁶ Kamil Önalp ve Rahmi Apak, **Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi; Birinci, İkinci İnönü, Aslıhanlar ve Dumlupınar Muharebeleri (9 Kasım 1920-15 Nisan 1921)**, Yay.Haz. S.Turhan, C 2, Ks. 3, 3. Baskı, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999, s.39-41.

¹⁷ Önalp ve Apak, **age.**, s.43.

Düzenli ordunun kurulmasından sonra 15 Aralık 1920’de Kuvayımillîye lağvedilmiştir.¹⁸ Kuvayımillîye’nin lağvedilmesinden sonra ise Batı Cephesi’nde Çerkez Ethem isyan edecek (27 Aralık 1920-23 Ocak 1921) ve ordu birlikleri bu isyanı bastırmaya çalışacaklardır.¹⁹ İsyân başladığında Batı Cephesi karargâhı Eskişehir’de, Güney Cephesi karargâhı ise Afyon’da bulunmaktaydı.²⁰ İsyânın yayılmasına göre Batı ve Güney Cephesi karargâhlarının sürekli olarak yer değiştirdiği anlaşılmaktadır. Buna göre Batı Cephesi Karargâhı, 29 Aralık 1920’de Sabuncupınar’a, 30 Aralık’ta ise Kütahya’ya varmıştır. 2 Ocak 1921’de ise Batı Cephesi Karargâhı Yalınzsaray’a buradan Hacımusa’ya, Güney Cephesi Karargâhı ise Haydarlar²¹ köyüne taşınmıştır. 4 Ocak’ta ise Batı Cephesi karargâhı Çavdarhisar’a nakledilmiştir. Güney Cephesi karargâhı da Ören köyüne gelmiştir. Batı Cephesi karargâhı, 5 Ocak’ta Efendiköprüsü’nde bulunmaktadır. Güney Cephesi karargâhı ise iki kademesiyle Cebrail’de geri kademesi de Konya’dadır.²²

Çerkez Ethem isyanı devam ederken 6 Ocak 1921’de Yunan kuvvetleri, Eskişehir’i ele geçirmek üzere Bursa’dan taarruza başlamış ve 9 Ocak 1921 itibariyle İnönü mevzilerine kadar gelmişlerdir.²³ Muharebe sırasında Batı Cephesi Karargâhı 7/8 Ocak 1921’de Kütahya’da bulunmaktadır. Güney Cephesi karargâhı ise aynı tarihte Keçiler’dedir. İnönü mevzilerinde muharebenin kritik bir hal alması, Batı Cephesi Karargâhının konuşunu değiştirmiş ve muharebenin yakından sevk ve idaresi için karargâh, 9/10 Ocak 1921’de Kütahya’dan demiryolu ile İnönü İstasyonu’na taşınmıştır. 10 Ocak’taki şiddetli muharebeler neticesinde karargâh, istasyondan İnönü köyüne çekilmiştir. Bu çekilme ise gerideki birlikler arasında yanlış yorumlara sebebiyet vermiş ve birliklerin moralini sarsmıştır. Özellikle tümenlerin kıta ağırlıklarının vaktinden önce dağınık bir halde ve birçok eşya bırakarak geri çekilmesine neden olmuştur. Ayrıca bir kısım personelin cepheden Eskişehir’e kadar gitmeleri, buradaki halkı telaş ve heyecana düşürmüştür. 10 Ocak 1921’de Batı Cephesi karargâhı İnönü’den Çukurhisar

¹⁸ Erkal, *age.*, 1984, s. 119.

¹⁹ İsyân için bakınız: Hamdi Ertuna, *İstiklal Harbi’nde İç Ayaklanmalar 1919-1921*, C 4, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1974, s.212-255.

²⁰ Önalp ve Apak, *age.*, s.51, 89.

²¹ Haydarlar, Kütahya iline bağlı Aslanapa ilçesinin bir köyüdür.

²² Önalp ve Apak, *age.*, s.92-147.

²³ Selahattin Selışık, *Türk İstiklal Savaşı’nda Birinci İnönü Muharebesi*, Yay.Haz. Z.Türkmen ve A.Kaptan, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006, s.7.

İstasyonu'na gelmiştir.²⁴ Neticede İnönü mevzilerinde gerçekleşen dört günlük muharebeden sonra 11 Ocak'ta Yunan kuvvetleri, Bursa istikametine çekilmeye mecbur edilmişti (Birinci İnönü Muharebesi 6-11 Ocak 1921).²⁵ Yunan kuvvetlerinin çekilmesiyle de 12 Ocak 1921'de Batı Cephesi Karargâhı, İnönü İstasyonu'na gelmişti. 18 Ocak'ta ise, Eskişehir'e hareket edecektir. Güney Cephesi Karargâhı da 14 Ocak'ta Alayunt'ta, 29/30 Ocak 1921'de ise Konya'ya dönmüştür.²⁶ Anlaşıldığı üzere Birinci İnönü Muharebesi sırasında Batı Cephesi Karargâhının demiryoluna ve muharebenin sıklet merkezlerine yakın yerlerde konuşlandığı görülmektedir. Ayrıca karargâh merkezlerindeki değişikliğin halk üzerinde büyük tesirler yaparak panik havası yarattığı anlaşılmaktadır.

Birinci İnönü Muharebesi'nin muzafferiyetinden sonra Yunan kuvvetleri bu defa 23 Mart 1921'de Bursa (Yenişehir-İnegöl) istikametinden tekrar taarruza geçerek İnönü mevzilerine kadar gelmiştir.²⁷ Bu sırada Batı Cephesi karargâhı, Eskişehir'de, Güney Cephesi karargâhı ise Konya'dadır. Taarruzla birlikte Güney cephesi karargâhı 23 Mart'ta Afyonkarahisar'a Batı Cephesi karargâhı da İnönü'ye hareket etmiştir. Muharebelerin seyrine göre Güney Cephesi karargâhı, Çay istasyonu ve Afyon'a geçmiştir. 29 Mart'ta Döğer'de konuşlanmıştır.²⁸ 31 Mart 1921'de Batı Cephesi karargâhı Çukurhisar'da bulunmaktadır.²⁹ İnönü mevzilerinde yapılan yedi günlük muharebeden sonra 1 Nisan 1921'de Yunan kuvvetleri geri çekilmişlerdir (23 Mart-1 Nisan 1921 İkinci İnönü Muharebesi).³⁰

Birinci ve İkinci İnönü muharebeleri, İnönü mevzilerinde gerçekleşmiştir. Muharebelerde, İnönü ve Çukurhisar, karargâh merkezi olarak kullanılmıştır. Zira bu merkezler, Batı Cephesi kıtalarının ikmal merkezi idi. Ayrıca Çukurhisar'da Menzil Hattı Komutanlığı vardı. Dolayısıyla karargâhların buralarda kurulmasında demiryolu faktörünün çok etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Birinci ve İkinci İnönü Muharebelerinden sonra 2 Nisan'da Mezit'te bulunan Güney Cephesi karargâhı Tahtaköprü'ye hareket etmiştir. 3

²⁴ Önalp ve Apak, *age.*, s.173-213.

²⁵ Harp Tarihi Encümeni, *Türk İstiklal Harbi Hülasası 1919:1922*, Askerî Matbaa, İstanbul, 1937, s.3-5.

²⁶ Önalp ve Apak, *age.*, s.127-238.

²⁷ *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, S 149, (Ocak 2021), s.114.

²⁸ Önalp ve Apak, *age.*, s.305, 315, 325, 333, 378.

²⁹ *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, S 92, (Kasım 1991), s.87.

³⁰ Harp Tarihi Encümeni, s.3-5

Nisan'da Kurşunlu'ya geçmiştir. 7/8 Nisan'da ise Çekürler'de (Çöğürler) bulunmaktadır. Yunan kuvvetlerinin Bursa istikametine çekilmesini sağlayan Türk ordusu, Afyonkarahisar'a taarruz etmiş olan Yunanlara karşı Gediz-Uşak doğrultusunda bir taarruz yapmayı planlamış ve 8 Nisan'da taarruza geçmiştir.³¹ 9 Nisan'da Güney Cephesi karargâhı, Çalköy'e gelmiştir.³² Karargâh geceyi, 11 Nisan'da Çalköy kuzeyinde Akkurum Tepesi yakınında geçirmiştir. 13 Nisan itibarıyla de Çalköy'de bulunmaktadır.³³ 14/15 Nisan'da Güney Cephesi karargâhı, Akkurum Tepesi kuzeyindeki Uyuzpınar köyüne gelmiştir.³⁴ 15 Nisan'da buradan Genişler'e hareket edecektir. Güney Cephesi karargâhının kısa aralıklarla bu kadar yer değiştirmesinin sebebi, Aslıhanlar (8-12 Nisan 1921)-Dumlupınar (13-15 Nisan 1921) Muharebelerinin Güney Cephesi Komutanlığı tarafından yürütülmüş olmasıdır. Neticede 8-15 Nisan 1921'de Aslıhanlar ve Dumlupınar'da yapılan şiddetli muharebelerde Türk ordusu başarılı olamamıştır. 15 Nisan'da Batı Cephesi karargâhı, saat 20.30'da ikmal işlerini daha yakından izlemek üzere Çukurhisar'dan Eskişehir'e hareket etmiştir.³⁵

Aslıhanlar-Dumlupınar Muharebelerinde Türk ordusunun çekilmesinden sonra Batı Cephesi'nde teşkilat değişikliğine gidilmiş ve 3 Mayıs 1921'de Güney Cephesi Komutanlığı ile Batı Cephesi Komutanlığı karargâhı birleştirilmiş ve Batı Cephesi takviye edilerek kolordu yetkisinde *Grup Komutanlıkları* kurulmuştur.³⁶ Diğer taraftan da 20 sayılı kanunla Ankara'da Ziraat Mektebi'nde Genelkurmay Başkanlığı (Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Vekâleti) kurulmuş ve komutanlığına Albay İsmet Bey getirilmiştir.³⁷

³¹ Önalp ve Apak, *age.*, s.436, 467, 488, 535, 579-580.

³² *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, S 94, (Mayıs 1992), s.62.

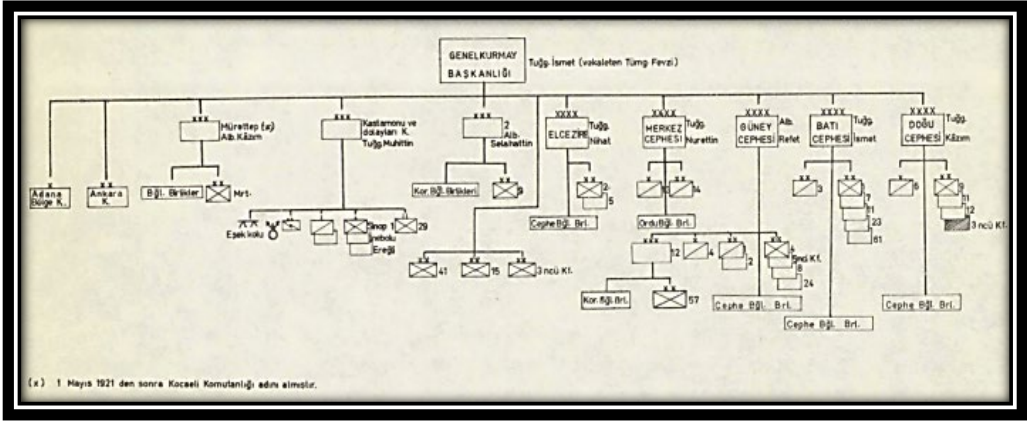
³³ Önalp ve Apak, *age.*, s.557, 573.

³⁴ *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, S 94, (Mayıs 1992), s.145.

³⁵ Önalp ve Apak, *age.*, s.593-597.

³⁶ Kamil Önalp ve Şadi Sükan, *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi; Kütahya-Eskişehir Muharebeleri (15 Mayıs-25 Temmuz 1921)*, Haz. İ.H.Alpay, C 2, Ks. 4, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1974, s.52, 58.

³⁷ Erkal, *age.*, 1984, s.198.

Kuruluş -1: Türk Ordusunun Mayıs 1921 kuruluşu.³⁸

22 Haziran'da ise Batı Cephesi karargâhında 2'nci Kurmay Başkanlığı kurulmuş ve bu makama Kurmay Yarbay Hüseyin Hüsnü (Korgeneral Kılıç) getirilmiştir.³⁹ Genelkurmay Başkanlığı kurulduktan sonra bütün kuvvetler, harekât ve sevk ve idare yönünden buraya, ikmal yönünden ise Milli Savunma Bakanlığına (Müdafaa-i Millîye Vekâletine) bağlanmıştır. Anlaşıldığı üzere bu teşkilatlanmayla Türk ordusu daha da güçlendirilmeye çalışılmıştır. Zira Yunan ordusu da İtilaf devletleri tarafından takviye edilmeye başlanmıştır. Ayrıca Yunanistan'da seferberlik ilan edilmiştir. Seferberlikle beraber Yunan ordusu, Türk ordusunu hezimete uğratmak üzere 8 Temmuz'dan itibaren Bursa-Eskişehir ve Bursa-Kütahya-Dumlupınar istikametinde ilerleyerek 10 Temmuz 1921'de Türk mevzilerine taarruza başlamıştır. Bu taarruzla Kütahya-Nasuhçal mevzilerinde şiddetli muharebeler olmuş ve Yunan ordusu, 17 Temmuz 1921'de Kütahya'yı işgal etmiştir. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa 18 Temmuz 1921'de Batı Cephesi karargâhı Karacahisar'a gelmiş ve ordunun savunma bölgesi oluşturma için Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilmesi direktifini vermiştir.⁴⁰ Bu sırada Türk ordusu mukabil bir taarruzla Yunan taarruzunu durdurmak istemiş; fakat başarılı olamamış ve geri çekilmeye devam etmiştir. Bu çekilişle Türk ordusu, 25 Temmuz'da Sakarya Nehri'nin doğusunda mevzi tutmuştu.⁴¹

³⁸ Kamil Önalp ve Şadi Sükan, *age.*, s.52.

³⁹ Kamil Önalp ve Şadi Sükan, *age.*, s.46-149; Erkal, *age.*, 1984, s.198.

⁴⁰ Kamil Önalp ve Şadi Sükan, *age.*, s.43-52, 360.

⁴¹ Firdes Temizgüney, "Kütahya-Eskişehir Muharebeleri", (Çevrimiçi), **Atatürk Ansiklopedisi**, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kutahya-eskisehir-muharebeleri/> Erişim Tarihi: 06.08.2022.

Kütahya-Eskişehir Muharebeleri sırasında 17 Temmuz 1921'de Batı Cephesi Karargâhı, Eskişehir güneyinde Karacahisar'da bulunmaktaydı.⁴² 18 Temmuz'da Ağapınar'a taşınmıştır.⁴³ Batı Cephesi'ndeki muharebeler sonucunda cephenin gitgide doğuya doğru gerilemesi, Cephe Karargâhının da yer değiştirmesini zorunlu kılmıştı. Bu zorunluluk karşısında karargâh, 20/21 Temmuz 1921 gecesi Karatokat'a taşınmıştı. 21 Temmuz'da Alpu,⁴⁴ 22 Temmuz'da da Sarıköy'e gelmiştir.⁴⁵ 23 Temmuz'da alınan karara göre Batı Cephesi karargâhı, Sarıköy'den Polatlı'ya hareket etmiştir.⁴⁶ Karargâh 24 Temmuz akşamında Polatlı'ya gelmiş ve burada kurulmuştur.⁴⁷ Sakarya Meydan Muharebesi, Polatlı'daki Batı Cephesi karargâhından idare edilecektir. Karargâha Kütahya-Eskişehir Muharebelerinden sonra Kurmay Albay Asım (Orgeneral Gündüz) Bey katılmış ve kendisi Kurmay Başkanlığı görevini devralmıştır. Bu suretle Batı Cephesi Karargâhında kurmay hizmeti üstün bir seviyeye yükseltilmiştir.⁴⁸

Sakarya Meydan Muharebesi öncesinde Türk ordusu, Sakarya Nehri boyunca konuşlanmış ve birlikler, tuttuğu mevzilerde tahkimata başlamışlardı. Bu esnada 5 Ağustos 1921'de Başkomutanlık Kanunu⁴⁹ ile Mustafa Kemal Paşa, Başkomutan olmuş ve Ankara'da Başkomutanlık Karargâhı kurulmuştur. Başkomutanlık Karargâhı; Genelkurmay Başkanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı karargâhlarından alınan birer emir subayı, iki kurmay subay, üç sınıf subayı ve evrak memurundan teşkil edilmiştir.⁵⁰ 8 Ağustos'ta ise bu teşkilata Genel Sekreterlik⁵¹ eklenmiştir.⁵² Genelkurmay

Deniz Güçer, **İstiklal Harbi'nde Türk Ordusunun Sakarya Nehri Doğusuna Çekilmesinin Ulusal ve Uluslararası Boyuttaki Yansımaları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Milli Savunma Üniversitesi Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2020, s.4.

⁴² Önalp ve Sükan, *age.*, s.259, 334.

⁴³ *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, S 95, (Ocak 1993), s.66.

⁴⁴ Önalp ve Sükan, *age.*, s.389, 437.

⁴⁵ *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, S 95, (Ocak 1993), s.92.

⁴⁶ Kamil Önalp, **Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi; Sakarya Meydan Muharebesinin Başlangıç Dönemindeki Olaylar ve Harekat (25 Temmuz-22 Ağustos 1921)**, Yay.Haz. Özden Çalhan, C 2, Ks.5, Kitap 1, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1995, s.47.

⁴⁷ Önalp ve Sükan, *age.*, s.515.

⁴⁸ Kamil Önalp, *age.*, s.61.

⁴⁹ Kanun için bakınız: "Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Başkomutanlık Tevcihine Dair Kanun", Kanun numarası:144, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 3, C 2, s.86, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.144.pdf>, Erişim Tarihi: 12.03.2023.

⁵⁰ Kamil Önalp, *age.*, s.49.

⁵¹ Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın 13 Eylül 1921 tarihli emrine göre "Başkomutanlık işlerinin daha sade bir biçimde yürütülmesi için.." Genel Sekreterlik kaldırılmıştır. Başkomutan, Milli Savunma

Başkanlığına ise Fevzi Paşa getirilmiştir.⁵³ Genelkurmay Karargâhı (Harp Karargâhı) kurulduktan sonra Mustafa Kemal Paşa karargâhla beraber 12 Ağustos 1921'de Ankara'dan hareket edeceğini Batı Cephesi Komutanlığına bildirmiş ve Paşa, Sincan köyünde İhtiyat Grubunu teftiş ettikten sonra buradan cephe karargâhı Polatlı'ya geçmiştir.⁵⁴ 16/17 Ağustos 1921 gecesi Batı Cephesi Karargâhı, Polatlı'dan Alagöz'e intikale başlamıştır.⁵⁵ 22 Ağustos 1921 itibarıyla Başkomutanlık ve Batı Cephesi karargâhı Alagöz'de bulunmaktaydı.⁵⁶ Başkomutanlık Karargâhının kurulmasıyla Türk ordusunun ana karargâhları (Başkomutanlık, Genelkurmay ve Batı Cephesi Karargâhları) Alagöz'de faaliyetlerine başlamıştır. Bu üç büyük karargâhın yan yana bir arada çalışması harekâtın koordinesi bakımından sevk ve idarede büyük kolaylıklar sağlamıştır.⁵⁷ 23 Ağustos 1921'de Sakarya Meydan Muharebesi'nin başlamasından sonra 9 Eylül 1921'de Batı Cephesi Karargâhının bir kısmı Genelkurmay Başkanı ile birlikte Karapınar'da Mürettep Kolordu Karargâhına gelmiştir.⁵⁸ Çünkü Sakarya Meydan Muharebesi'nde Türk ordusunun Yunan ordusuna karşı taarruzu Mürettep Kolordu mıntıkasında gerçekleşmiştir.⁵⁹

13 Eylül 1921'de Sakarya Meydan Muharebesi'nin zaferle sonuçlanmasından sonra Batı Cephesi karargâhı ve Başkomutanlık karargâhı Polatlı'ya taşınmıştır.⁶⁰ 6 Ekim 1921'de Batı Cephesi karargâhı Sivrihisar'a gelmiştir. Başkomutanlık Karargâhı da Polatlı'da kalmıştır.⁶¹ 15 Ekim 1921 tarihi itibarıyla Başkomutanlık emrinde Batı Cephesi Komutanlığı, Doğu

Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı ile doğrudan doğruya kendisi görüşecek çalışacaktır. **Harp Tarihi Vesikaları Dergisi**, (Eylül 1976), S 75, s.26.

⁵² Kamil Önalp, *age.*, s.193; 13 Eylül 1921'de kaldırılmıştır. Şükrü Erkal, **Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Büyük Taarruz'a Hazırlık ve Büyük Taarruz**, C 2, Ks. 6, Kitap 1, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1994, s.22.

⁵³ Erkal, *age.*, s. 22.

⁵⁴ **Askerî Tarih Belgeleri Dergisi**, S 131, (Temmuz 2013), s.33.

⁵⁵ Kamil Önalp, *age.*, s.273.

⁵⁶ Ahmet Timural, Rauf Atakan, Alişan Berktaş, Cevdet Timur, **Türk İstiklal Harbi Sakarya Meydan Muharebesi**, C 2, Ks. 5, Kitap 2, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1973, s.7.

⁵⁷ Kamil Önalp, *age.*, s.60.

⁵⁸ Timural, Atakan, Berktaş ve Timur, *age.*, s.208; **Askerî Tarih Belgeleri Dergisi**, S 96, (Eylül 1993), s.63.

⁵⁹ Baki Vandemir, **Türk İstiklal Savaşı'nda Sakarya'dan Mudanya'ya**, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s.82.

⁶⁰ **Askerî Tarih Belgeleri Dergisi**, S 150, (Haziran 2022), s.172, 179; Timural, Atakan, Berktaş ve Timur, *age.*, s.273, 499.

⁶¹ Timural, Atakan, Berktaş ve Timur, *age.*, s.424, 453.

Cephesi Komutanlığı, Elcezire Cephesi Komutanlığı, Adana Komutanlığı, Antep bölgesindeki birlikler, Merkez Ordusu Komutanlığı, Kastamonu ve Havalisi Komutanlığı vardı. Genelkurmay Başkanlığı emrinde ise 16'nci Piyade Tümeni bulunmaktaydı.⁶²

Sakarya Meydan Muharebesi sonrası Yunan ordusu, Sakarya Nehri'nin batısına atılmış ve ordu, Eskişehir-Afyon hattına kadar sürülmüştü. Türk ordusu da bu hatta mevzi tutarak Yunanları Anadolu'dan atmak için taarruz hazırlıklarına başlamıştı. Ordu yeni bir teşkilat düzeni ile *kolordu* (3'er tümenli beş kolordu)⁶³ seviyesinde yeniden teşkilatlandırılmıştı.⁶⁴ Sonrasında ise 1'inci ve 2'nci Ordu kurulmuş ve böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ordu teşkilatı ortaya çıkmıştı.⁶⁵ Taarruz hazırlıkları kapsamında 3 Aralık 1921'de Batı Cephesi Karargâhı, Akşehir'e gelmiştir.⁶⁶ Karargâh Akşehir'e geldikten sonra daha teşekküllü bir şekilde yeniden düzenlenecek ve Mayıs 1922'den itibaren 17 şubeden meydana getirilecektir.⁶⁷ 11 Ağustos 1922 tarihi itibarıyla de Genelkurmay Karargâhı Akşehir'e taşınmaya başlayacaktır.⁶⁸ Bu minvalde 13 Ağustos 1922'de Genelkurmay Karargâhı, Ankara'dan hareket ederek 16 Ağustos'ta Akşehir'e varmış ve burada görevine başlamıştır.⁶⁹ 21 Ağustos'ta ise taarruza hazırlık kapsamında muharebe esnasında Batı Cephesi Karargâhının alacağı düzen yenilenmiştir.⁷⁰ 24 Ağustos 1922'de Başkomutanlık, Genelkurmay Başkanlığı ve Batı Cephesi karargâhları Akşehir'den hareketle saat 19.00'da Şuhut'a gelmişlerdir.⁷¹ 25 Ağustos akşamı ise Kocatepe'nin güney⁷² yamaçlarında çadırılı ordugâha geçmişlerdir. 26 Ağustos'ta Büyük Taarruz'u komuta etmek üzere Kocatepe gözetleme yerine çıkmışlardır. Yunan kuvvetlerinin Batı istikametinde çekilmesiyle birlikte de karargâh, 28 Ağustos'ta Afyon'a gelmiştir.⁷³ 30/31 Ağustos'ta Başkomutan Mustafa

⁶² Erkal, *age.*, s.22.

⁶³ Erkal, *age.*, 1984, s.477.

⁶⁴ İSH-Kutu: 1784, Gömlek: 82, Belge: 2; İSH-Kutu: 1374, Gömlek: 90, Belge: 10.

⁶⁵ Selim Erdoğan, *Büyük Taarruz*, Kronik Kitap, İstanbul, 2021, s.9.

⁶⁶ Erkal, *age.*, s.66.

⁶⁷ Erkal, *age.*, s.177.

⁶⁸ Emir için bakınız: *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, S 151, (Ağustos 2022), s.22.

⁶⁹ Kemal Niş, *Türk İstiklal Harbi Büyük Taarruz (1-31 Ağustos 1922)*, C 2, Ks. 6, Kitap 2, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1968, s.25.

⁷⁰ Emrin detayı için bakınız: *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, S 151, (Ağustos 2022), s.72-74.

⁷¹ *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, S 151, (Ağustos 2022), s.89; Niş, *age.*, s.57.

⁷² *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, S 134, (Ocak 2015), s. 403.

⁷³ Niş, *age.*, s.58, 95, 191.

Kemal Paşa, muharebeyi bizzat yönetmek için 1'inci Ordu karargâhına Akçaşehir'e gelmiştir.⁷⁴ 31 Ağustos'ta ise Cephe Karargâhı, Dumlupınar'a geçmiştir.⁷⁵ 2 Eylül'de Cephe Karargâhı Uşak'ta bulunmaktadır.⁷⁶ Uşak'ta bulunan Başkomutanlık Karargâhına, esir edilen Yunan ordusu Başkomutanı General Trikupis getirilmiştir.⁷⁷ Karargâh, 4 Eylül'de Eşme'ye nakledilmiştir.⁷⁸ 6 Eylül akşamı Alaşehir'de, 7'sinde Salihli'de kalmıştır.⁷⁹ 8 Eylül'de ise Turgutlu'da⁸⁰, 9'Eylül'de de geceyi Nif (Kemalpaşa)'te geçirmiştir.⁸¹ 10 Eylül'de Mustafa Kemal Paşa Nif'ten hareket ederek Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa ve Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa ile İzmir'e gelmiştir.⁸² Cephe Karargâhı da İzmir kışlasında tesis edilmiştir.⁸³ 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasıyla birlikte 26/27 Temmuz 1923'te Genelkurmay Başkanlığı ve Batı Cephesi Karargâhı İzmir'den trenle Ankara'ya hareket etmiştir. Türk ordusunun 5 Ağustos 1923 tarihinde barış kuruluşuna geçişi kapsamında ise Batı Cephesi Komutanlığı 1 Eylül 1923'te lağvedilmiştir.⁸⁴

⁷⁴ Niş, *age.*, s.353, 244.

⁷⁵ *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, S 151, (Ağustos 2022), s.162, 176; Niş, *age.*, s.282.

⁷⁶ *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, S 151, (Ağustos 2022), s.206.

⁷⁷ Yunan General Trikupis'in esareti için bakınız: Güzin Çaykiran, "Yunan Ordusu Başkomutanı General Trikupis'in Esareti (2 Eylül 1922)", *Journal of Universal History Studies*, C 5, S 2, s.239-252.

⁷⁸ *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, S 151, (Ağustos 2022), s.216.

⁷⁹ *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, S 151, (Ağustos 2022), s.222.

⁸⁰ Erkal, *age.*, 1984, s.497.

⁸¹ Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam 1919-1922*, C 2, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1964, s.581.

⁸² *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, S 98, (Haziran 1994), s.98.

⁸³ *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, S 151, (Ağustos 2022), s.232.

⁸⁴ Erkal, *age.*, 1984, s.351.

SONUÇ

Batı Cephesi'nde 9 Kasım 1920'de düzenli Türk ordusu kurulduktan sonra muharebelerin çoğunluğunu (Bir kısmı Güney Cephesi Komutanlığı tarafından yürütülmüştür), Batı Cephesi Komutanlığı yürütmüştür. Genelkurmay Başkanlığı Karargâhı ve Başkomutanlık Karargâhının kurulmasından sonra da Batı Cephesi'ndeki muharebeler Batı Cephesi Karargâhı'ndan komuta edilmiştir. Diğer bir deyişle Türk İstiklal Harbi'nin kalbi adı geçen karargâhtan atmıştır. Ve bu karargâh, 1921'den başlamak üzere muharebelere bağlı olarak sık sık konuş merkezlerini değiştirmek zorunda kalmıştır. Değiştirdiği karargâh merkezlerinin seçiminde ise ulaşımın kolaylığı ve ikmal bölgelerine yakınlığının gözetildiği anlaşılmaktadır.

Batı Cephesi Komutanlığının karargâh merkezleri içerisinde Eskişehir ve çevresi ile Akşehir, en uzun karargâh merkezleri olarak kullanılmıştır. Tespit edilebildiği kadarıyla Batı Cephesi Komutanlığı Karargâhı, toplamda 30 farklı merkezde konuşlanarak muharebeleri gerçekleştirmiştir. Haziran 1920'de kurulduğu dikkate alınırca 10 Eylül 1922'ye kadar yani yaklaşık 2 yıl, 2 ay boyunca 30 farklı merkezden Türk ordusunu hızlı ve pratik bir şekilde organize ederek başarıya ulaştırabilmiştir. Öte yandan Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruz'da Genelkurmay Başkanlığı Karargâhı ve Başkomutanlık Karargâhı, Batı Cephesi Karargâhı nerede ise orada konuşlanmıştır. Dolayısıyla bu durum, Türk ordusunun tek merkezden sevk ve idare edilmesini sağlamış ve böylece Türk İstiklal Harbi'nde ordu muzaffer kılınabilmiştir.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

İSH-Kutu: 1784, Gömlek: 82, Belge: 2.

İSH-Kutu: 1374, Gömlek: 90, Belge: 10.

2. Kurumsal Süreli Yayınlar

Askerî Tarih Belgeleri Dergisi, Sayı 149, (Ocak 2021).

Askerî Tarih Belgeleri Dergisi, Sayı 92, (Kasım 1991).

Askerî Tarih Belgeleri Dergisi, Sayı 94, (Mayıs 1992).

Askerî Tarih Belgeleri Dergisi, Sayı 95, (Ocak 1993).

Askerî Tarih Belgeleri Dergisi, Sayı 95, (Ocak 1993).

Askerî Tarih Belgeleri Dergisi, Sayı 98, (Haziran 1994).

Askerî Tarih Belgeleri Dergisi, Sayı 131, (Temmuz 2013).

Askerî Tarih Belgeleri Dergisi, Sayı 96, (Eylül 1993).

Askerî Tarih Belgeleri Dergisi, Sayı 127, (Haziran 2011).

Askerî Tarih Belgeleri Dergisi, Sayı 150, (Haziran 2022).

Askerî Tarih Belgeleri Dergisi, Sayı 134, (Ocak 2015).

Askerî Tarih Belgeleri Dergisi, Sayı 151, (Ağustos 2022).

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Sayı 52, (Haziran 1965), Vesika no. 1189.

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Sayı 50, (Aralık 1964), Vesika no. 1168.

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Sayı 75, (Eylül 1976).

3. Telif ve Tetkik Eserler

Atatürk, Kemal, **Nutuk**, Yay.Haz. Zeynep Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2002.

Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri Bugünkü Dille, Yay.Haz. A. Sevim, İ. Öztoprak ve M. A. Tural, ATAM Yayınları, Ankara, 2006.

Aydemir, Şevket Süreyya, **Tek Adam 1919-1922**, C 2, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1964.

Cumhuriyetimizin 75. Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri, Yay.Haz. Cemalettin Taşkıran, Haldun Ülgenalp, Suna Ertekin, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1998.

Çalışlar, İzzettin, **Gediz, Kütahya ve İkinci İnönü Muharebelerinde 61 nci Tümen**, Yay.Haz. Z. Türkmen, N. Arslan ve E. Çelik, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 2006.

Çaykırın, Güzin, “Yunan Ordusu Başkomutanı General Trikupis'in Esareti (2 Eylül 1922)”, **Journal of Universal History Studies**, C 5, S 2, ss. 239-252.

Ercan, Tevfik, **Türk İstiklal Harbi; Batı Cephesi, Sivas Kongresi ve Heyet-i Temsiliye Devri İstanbul'un İtilâf Devletleri Tarafından Resmen İşgali Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Kurulması Batı Anadolu ve Trakya Cephelerinde Yunan İleri Harekâtı (4 Eylül 1919-9 Kasım 1920)**, C 2, Ks. 2, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999.

Erdoğan, Selim, **Büyük Taarruz**, Kronik Kitap, İstanbul, 2021.

Erkal, Şükrü, **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Dönemi 23 Nisan 1920-29 Ekim 1923**, C 4, Ks. 1, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1984.

Erkal, Şükrü, **Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Büyük Taarruz'a Hazırlık ve Büyük Taarruz**, C 2, Ks. 6, Kitap 1, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1994.

Ertuna, Hamdi, **İstiklal Harbi'nde İç Ayaklanmalar 1919-1921**, C 4, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1974.

Güçer, Deniz, **İstiklal Harbi'nde Türk Ordusunun Sakarya Nehri Doğusuna Çekilmesinin Ulusal ve Uluslararası Boyuttaki Yansımaları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Milli Savunma Üniversitesi Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2020.

Harp Tarihi Encümeni, **Türk İstiklal Harbi Hülâsası 1919:1922**, İstanbul, Askerî Matbaa, 1937.

İnönü, İsmet, **Hatıralar**, Yay. Haz. Sabahattin Selek, Bilgi Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1985.

Niş, Kemal, **Türk İstiklal Harbi Büyük Taarruz (1-31 Ağustos 1922)**, C 2, Ks. 6, Kitap 2, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1968.

Osmanlı Ordu Teşkilatı, Milli Savunma Bakanlığı, Ankara, 1999.

Önalp, Kamil, **Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi; Sakarya Meydan Muharebesinin Başlangıç Dönemindeki Olaylar ve Harekat (25 Temmuz-22 Ağustos 1921)**, Yay.Haz. Özden Çalhan, C 2, Ks.5, Kitap 1, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1995.

Önalp Kamil ve Apak, Rahmi, **Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi; Birinci, İkinci İnönü, Ashhanlar ve Dumlupınar Muharebeleri (9 Kasım 1920-15 Nisan 1921)**, Yay.Haz. S.Turhan, C 2, Ks. 3, 3. Baskı, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999.

Önalp Kamil ve Sükan, Şadi, **Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi; Kütahya-Eskişehir Muharebeleri (15 Mayıs-25 Temmuz 1921)**, Haz. İ. H. Alpay, C 2, Ks. 4, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1974.

Selişik, Selahattin, **Türk İstiklal Savaşı'nda Birinci İnönü Muharebesi**, Yay. Haz. Z.Türkmen ve A.Kaptan, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 2006.

Süslü, Azmi, “Mustafa Kemal’in Anadolu’ya Gelişi ve Ankara’nın Millî Mücadele’deki Yeri”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C 10, S 29, (Temmuz 1994), ss.511-525.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, C 1, Onuncu İçtima, 3.5.1336, Üçüncü Celse.

Temizgüney, Firdes, “Kütahya-Eskişehir Muharebeleri”, (Çevrimiçi), **Atatürk Ansiklopedisi**, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kutahya-eskisehir-muharebeleri/> Erişim Tarihi: 06.08.2022.

Timur, Cevdet, Atakan, Rauf, Berktay, Alişan ve Ertekin, Veli, **Türk İstiklal Harbi; İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923)**, C 7, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1975.

Timural, Ahmet; Atakan, Rauf; Berktay, Alişan; Timur, Cevdet, **Türk İstiklal Harbi Sakarya Meydan Muharebesi**, C 2, Ks. 5, Kitap 2, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1973.

Türk Ordusu, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1999.

Vandemir, Baki, **Türk İstiklal Savaşı'nda Sakarya'dan Mudanya'ya**, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.

4. İnternet Adresleri

https://mersin1.gnkur.tsk/Mus_As_Ter_Szlk/default.aspx, Erişim Tarihi: 27.02.2023.

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Başkumandanlık Tevcihine Dair Kanun”, Kanun numarası:144, Yayınlandığı Düstur: Tertip: 3, Cilt:2, Sayfa:86, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.144.pdf>, Erişim Tarihi: 12.03.2023.

Ek-1 Batı Cephesi Komutanlığının kronolojik olarak karargâh merkezleri

Tarih	Yer
24 Haziran 1920	Eskişehir
29 Aralık 1920	Sabuncupınar
30 Aralık 1920	Kütahya
2 Ocak 1921	Yalnızsaray
3 Ocak 1921	Hacımusa (Hacıkebir)
4 Ocak 1921	Çavdarhisar
5 Ocak 1921	Efendiköprüsü
7 Ocak 1921	Kütahya
9/10 Ocak 1921	İnönü İstasyonu
10 Ocak 1921	İnönü Köyü
10 Ocak 1921	Çukurhisar
12 Ocak 1921	İnönü İstasyonu
18 Ocak 1921	Eskişehir
23 Mart 1921	İnönü İstasyonu
31 Mart 1921	Çukurhisar
15 Nisan 1921	Eskişehir
17 Temmuz 1921	Karacahisar
18 Temmuz 1921	Ağapınar
20/21 Temmuz 1921	Karatokat
21 Temmuz 1921	Alpu
22 Temmuz 1921	Sarıköy
23 Temmuz 1921	Polatlı

16/17 Ağustos 1921	Alagöz
9 Eylül 1921	Karapınar (bir kısmı)
13 Eylül 1921	Polatlı
6 Ekim 1921	Sivrihisar
3 Aralık 1921	Akşehir
24 Ağustos 1922	Şuhut
25 Ağustos 1922	Kocatepe güney yamacı
26 Ağustos 1922	Kocatepe gözetleme yeri
28 Ağustos 1922	Afyon
31 Ağustos 1922	Dumlupınar
2 Eylül 1922	Uşak
4 Eylül 1922	Eşme
6 Eylül 1922	Alaşehir
7 Eylül 1922	Salihli
8 Eylül 1922	Turgutlu
9 Eylül 1922	Nif (Kemalpaşa)
10 Eylül 1922	İzmir Kışlası
29 Temmuz 1923	Ankara

Ek-2: Batı Cephesi Komutanlığının Karargâh Merkezleri

